

יוסי גמזו

נר ה"יאר-צייט" של אולגה ש"ץ

(סיפור)

זו השנה השלישית שגילוי לא מוסבר זה גורם לי להלם. נר-נשמה שאשו מהבהבת מוצב על קברה של אשתי, בעוד זהותו הסמויה של מדליק אותו נר כלל אינה ידועה לי – לי, שאיני מאמין בעובדת קיומן של רוחות-רפאים. שאלתי את שומר בית-הקברות ולא נודע לי, חקרתי את אנשי חברה קדישא אך לשווא. הם מודעים כמוכן למחדל-הבטיחות שבאש לא צפויה זו. כל משב-רוח עלול להבעיר כאן תוך רגע שרפה ענקית. בפרט שחלקת-הקוצים הגובלת בבית-העלמין היא פוטנציה למה שפל גץ פירומאני יוכל להבעיר בה אם רק יפגשו. אך אין הם מורשים, מבחינה הילכתית, לכבות להבה מיסתורית זו. לכן העמידו סמוך אל הקבר דלי-מייס, לשם ביטחון.

אך שני טעמים לחיבוק-ידיהם העיקש, המעיר בי צמרמורת (כמו בחלום רע, גרונף אץ לפלוט זעקה אך קולף נאלם): אל"ף – גשמיו העזים של כסלו יכבו כל דלקה אם תופיע. בי"ת – נר של יאר-צייט אסור לכבות, עברה חמורה ביותר. "ה-מ-ככה את ה-נר", מצטט לי ה"דוס" מן החברה קדישא, "מסכת שבת, מישנה ה'", הוא מוסיף ומיד מפרט לי, כדין, את המיקרים שבהם מתירה המישנה כיבוי-אש של כל-זאת: "מפני שהוא... מתירא מפני גויים... מפני ליסטים... מפני רוח רעה, או מפני החולה שיישן – זה מותר כאן, תפסת?" -"תפסתי", אני נענה לו, "תפסתי אותך בסתירה מביכה."

-"איזו סתירה?" הוא זוקף לי גבה תלמודית בסגנון מאי קא משמע.
-"אם מותר לכבות מפני רוח רעה, כך אני, אפיקורס גמור, "איזו מין רוח רעה, ילמדנו רבנו, יותר מסופנת מרוח חוטפת ניצוץ מנר יאר-צייט ופערטיק, שורפת הכל?"
הוא צוחק לי, ה"דוס" מן החברה קדישא, במין אינטונאציה סרקאסטית. גם לצחוק, מסתבר לי, אפשר, כמו דיבור, בשפות נבדלות זו מזו. והוא, אני מבין פתאום, צוחק לי כאן ביידיש. "רוח רעה", הוא אומר, "שגורמת לאש ששורפת הכל, זו רוח הכפירה של אתיאיסטים שכמוך שלא תופסים שבלי שמירת מצוות הכל קפוט."

אני מתעלם מעוקצו הדתי אבל לא מחידת נר היאר-צייט. זו השנה השלישית, פאמור, שאיני משפיל לפצחה. מה לא ניסיתי: מאמבוש לילי אור לכל יום-שנה למות אולגה, עד לבדיקת מיקרוסקופ של טביעת אצבעות על פחית אותו נר. האמבובים האלה, בגילי, בכפור דצמבר, עטוף בשינל פרהיסטורי של צה"ל, מרטיט מגשמים ומטל – היו מסתיימים כל שנה בחרפה: שום מדליק אלמוני לא גיליתי. עד שהייתי נשבר וחוזר לי הביתה לחטוף איזה "קרופ". אברימ'קה המשפים כמנהגו אל שדות הפאלחה עוצר היה מולי את ה"ג'ון דיר" שלו, מופתע, כמי שתופס איזה פראיר על חם באישית וצמודה ולוחצת, וסח לי: "מה זה, שלוימ'לה, כל-כך מוקדם בחוץ?"

מזל שבמושב אני מוחזק כפריק של טבע. אורניתולוג ובוטנאי העורך תצפיות בנוף. "החצב המצוי כבר איננו", אני מפברק לו אליפי אנמי, "אז באתי לבדוק כאן את שלום סתונית-היורה, הקחוון, הכרום."

-"ובעוד שעתיים-שלוש כשהשמש תזרח הם כבר לא יהיו פה? יש לצמחים שלך שפילקעס בתחת? בתשע יהיה מאוחר?"

-"בתשע אני כבר בתה"ל, פגישה עם הבוס על שידרוג מיכסות-מייס. חוץ מזה, שום נחליאלי או בז לא ישוב לי בסטנד-פי נון-סטופ."

בתוך כך אני מציץ בעדשה הטלסקופית, אורב כביכול עם ה"זום" לציפור פוטוגנית על שיח סמוך. אברימ'קה מעיף בי מבט כמו במי שחסר לו בראש איזה בורג, חוזר ומסעיר את קרבי ה"ג'ון דיר" ומפטיר: "אתה עוף לא מצוי."

או גרוע מזה, אידיוטי מזה: החיפוש הנואל, הסיזיפי, אחר כל דמיון בין עקבות מגעו של ההוא, האלמוני מדליק הנר, ובין... בין מה? פקד צור, בארכיון טביעת-אצבעות בכלא שאטה, הביט בי תוהה: "בשביל מה לך, ש"ץ, הפבל"ת הכירומאנטי החסר-סיכוי הזה?"

"בשביל להשקיט את הנפש", כמעט שאמרת, אך כלום לא אמרת. מיהו אותו מתאבל נעלם הפוקד, כל שנה בדיוק, את קבר אשתי ומדליק עליו נר-זיכרון אך עושה זאת בסתר? אם הפיר אותה איך לא הפיר גם אותי? אם אבלי הוא גם אבלו למה אינו נחשף אלי? אם נכח בהלוויה או טקס גילוי מצבתה של אולגה, בין הרבים, משפחתה, ידידיה, מדוע הוא מסווה עצמו? מה יש לו להסתיר?

אני אומר "רבים" אך זה תמיד רק wishful thinking. כמו בטור-גיאומטרי-יורד מספרם מתמעט משנה לשנה. לא יועילו שקרים מוסכמים, כל אחד בעולם הוא ספינה די בודדת. ניחומיו של הזולת, כמו צי משמר-החופים שלנו, חוברים לך רק כיברת-ים קצרצרה, עם או בלי מטחים של כבוד. עד מהרה נגמרים כצפוי המיים הטריטוריאליים: אותו רפרטואר-העמדות-פנים שבלוני, אותו הציות לקונבנציה, אותם אילוצי-הנימוס, כל ה"שפיל". מרגע זה אתה לבד, נסחף אל הים הפתוח. עם הקור והמלח, צליפות הבדידות והרוח, אימת התהום. אולי זאת מחשבה ניבזית אך אין לי מנוס ממנה. שמתי לב בהרבה הלוויות שקדרות העומדים מול הבור הפעור איננה רק יגון והשתתפות פנה בצער, אלא גם פחד נורא מזכרון העובדה שגם הם פתור.

מיהו אפוא אותו זר מיסתורי המפריך כאן במין עזות-מצח את כל חוקי ההתיישנות של חלודת-הזמן? זה הזוכר כל שנה ושנה כשפולם מתרגלים כבר לשכוח ואף על פי כן מסרב להסיר את הלוט מפרטי זהותו. רואה ואינו נראה, צמוד כצל ואפל כמוהו, אינטימי ואנונימי, מקור-נחומים וחדת-מבוך.

שומר בית-הקברות אינו יודע, כבר שאלתי. גם זה מן החברה קדישא (תחבתי לו שטר מאה שקל, לשווא). כמה זמן יכול איש לארוך פה בכל יום-שנה של אשתו שאיננה, חבוי בין שיחים קפואי-טל עם משקפת, למי שמשטה בו כבר שלוש שנים תמימות?

ביום ההלוויה ודאי היה פה בין היתר. אך אילו גם היה, בין כל מאות המתכנסים, ודאי היה עושה הכל שלא להתוודע ממש כשם שהוא עושה זאת כבר שלוש שנים. גם ביום-השנה הראשון, עם גילוי מצבתה, כשרבים התלוו לי, דלק שם כבר נר עוד לפני שהגענו, על פני אותו שיש לבן. אין לי ספק שזה הוא שהציב אותו שם ותחב תחתיו פתק. "קדוש קדוש קדוש" היה כתוב שם, בכתב-יד. אם כך זה איש דתי, שיערתי, איש שומר מסורת. אלא שפרט זה יצג קלסטרון שרופו הגדול חסר.

אך מה שבטוח בטוח: ביום השנה השלישי, כבר בעשר, עליתי לקבר עם ליהיא בתי, רק אנחנו, עם צרור דודאים. שמש חורפית, כחלמון חיוורין של ביצי מטילות "לְגֵהוֹרֵן", שמלעיטים אותן מזון סינתטי מתועש (שלא כמו הכתום-כמעט-אדום ההוא, האסלי, של חלמוני ביצי הכפר הבדואי ממול) זרקה קמצנית, כמו פרוטות לקבצן, מטבעות בודדות של זוהר. זוהר קלוש, אימפוטנטי הייתי אומר. אך אינני אומר.

ליהיא פסעה לפני בשל רוחב השביל בין אותם טורי אבן של מצבות סדרות כמו במיסדר-המפקד. והמוות הרי הוא תמיד מפקד שכולם מוכרחים לציית לו. רק לא פאב הזיכרון המסרב למות. ככל שאני מזדקן אני מגלה, כפקח במכס, כי לכל תופעה יש תחתית כפולה כמו בתיק של סוכן כפול. כך למשל השבילים הצרים בבתי-הקברות שלנו: שניים אינם יכולים לעוברם בצמוד, רק אחד-אחד. לכאורה זה רק פועל-יוצא מריבוי הקברות ומיעוט השטח. לא רק חיים בה בקושי בארץ הזאת, גם מתים צפוף. אבל תחת שיכבת התחתית הפאנאלית מוסווית גם תחתית נעלמת, מקר סרקאסטי של מה שכולנו טורחים להסתיר ולמחוק: שאותם השבילים הקובעים באמת, שאינם רק אשליה שיבטית, מיתוס כוזב של יחד, הם אלה שאדם הולך בהם תמיד לבד. לא גוף-ראשון-רבים ולא הבלוף של תמיד אנחנו. בודד במועדו וגם מועד בבדידותו. אני זוכר כשהיה לליהיא התקף דיפתריה. איך ישבתי לילות, מפחד לאבד אותה, מול מיטתה. הפה הקטן, ששקדיו וגרונו נגועים בדלקת, היה מתעוות לי עם כל כפית-תה שנגעה בשפתיו. "אלוהים", התחננתי אז, "אם אתה יש (ואפילו על תִּקֵּן של 'אילו') תן למיקרובים שלה המאניויקים טרנספר אל גופי הבוגר. עלי זה בסדר, חייתי מספיק. עליה זה לא כוחות כאן. פעם אחת תפרגן לי מין נס. בחייך, תהיה בנאדם".

או יותר מאוחר, ב"הדסה", עם אולגה, השוק של הכימו-תראפיה. כל היופי הזה שהיה רכוש הפרטי ופתאום הוא נשדד. הצמות מסמינאר-הקיבוצים, מְטָרָה סְאָנְטָה, מאותו ליל-אביב מחורמן באום-רשרש, עם שק-שינה אחד ו"סטן" וכל כוכבי ים סוף.

ובסוף זה נושר, מתפרק לגורמיו על הכר החבוט כמוה. כמו תחרות כזאת, היא והכר, מי מהם יצ'טקֶמֶק כאן יותר. "אלוהים", אני צועק לו בלי מילים, כמו אפיקורס, "קח מה שיש לה ושים את זה בי. מקבל עלי. רות, עבור."

היא היתה אלחוטאית וגאוות חטיבת הנגב. "אין לך צל של סיכוי, אתה מגבעתי," אמר לי אז יוש. זה נכון, לא היה לי סיכוי אך היתה לי, מקץ כחודשיים, אולגה. לא נלחמתי עליה, אולי משום כך התלבשה, סקרנית, עלי.

שלושים וחמש שנות חיים מאוחר יותר, בין הקרנות הלייזר. בין שלכת צמות-הזהב על הכר – ליאוש, לבגידת הגוף – נלחמתי עליה כמו איש על חייו, על יותר מחייו, על חייה. יש אנשים שמתים בלי למות בך. גם אהבה היא סרטן.

עכשיו היה השביל הצר בין דגלי-הכניעה של האבן, ויתורים-ויתורים שקפאו טור מול טור, כמו מטעים אותו כלל לא רחום: יחד, כל יחד, הוא פאטה מורגאנה, אפילו היחד של שניים. רק בפאנק יש חשבון משותף, לא בטבע, גורל הוא חשבון אישי. בעולם-הדומם מתאפשרת טראנס-אקציה של נטל נחלק לשניים. הים מפרק את סלעי הכורכר וגורף את הָצֵצִים אל מימיו. רוחות מכסחות את שלשלת הדיונות וזו, מצידה, פוחתת. אך ככל שתכאב את כאב זולתך לא יפחת כאבו אף בקצת. דם מועֶרָה מתוך וריד אל תוך וריד, ושינאה – מְפָדוּר אל גולגולת. אהבה – מן הזרע לרחם. שירה – מן הַזְמָר אל לב שומעיו. אך החולי איננו מחליף רשויות, יסורים הם נכסי-דלא-ניידי. שום סולידאריות לא תעזור כאן. כולנו מתים לבד.

ליהיא, שלושה צעדים לפני, עצרה מול קברה של אולגה. זרם קר הסתנן אל ידי הלופתות את שתילי הדודאים כמין עופר נידון למות. זכרתי שרק בטבת הם פורחים כאן, פריחה סגולה, פסיכדלית. כמו עיניה של אולגה בשעת אהבה, או חרון, או אימת הקץ.

"מה זה?" הטיחה בי ליהיא, מורה בידה על אותו נר ה יָאָר-צֵיִט. מיכל עגול של פח שמתוכו, כמו איזה צמח, בוקעת לה שלהבת חד-פסיגית קטנה של אש.

הזכרתי לה שכל שנה הנר הזה מופיע. היא לא זכרה. "חשבת, כן אמרה, "שרק היום."

"זה כבר שנה שלישית," אמרתי, חש את עצמי כטמפל. "מישהו שם את זה כאן על הקבר של אמא ונעלם."

"מי זה יכול להיות?" חקרה ליהיא, רועדת במעיל-הגשם (מקור? מקרבה מוחשית זו אל קבר אמא? משניהם כאחד?)

אמרתי את כל האמת, מביכה כמו שהיא: שאינני יודע. מה שבזמן שהיתה עוד קטנטונת היה תוקע גול לסמכותי האבהית.

ואז, בדיוק כשהרימה מְלוּחֶת-השיש את פך נר היָאָר-צֵיִט, ראינו את מה שמְפָתֵק הוחלף בפיסה צהבהבת של קלף. שוב חזר שם שילוש המילה הליטורגית, המאגית ההיא הזכור לי מתוך ישעיהו פרק ו', פסוק 3: קדוש קדוש קדוש – ואנו, שני האפיקורסים, אב ובתו, הסתכלנו בקלף זה וגם, בתמיהה, זה בזו.

ליהיא, כמי שיודעת שרק עשייה ממשית, בידיים, היא המיפלט הבדוק ביותר מחידה מחוסרת פְתוּרָן, שתלה במלבן ממולא העפר, החצוב בגופו של השיש, את שלושת שתילי אותו צמח קדמון ושלפה מְתִיקָה מימייה.

"מצחיק שאני מטפטפת להם את מה שעוד רגע יוצפו בו," אמרה ונשאה מבטה לשמיים ושוב אל אותם דודאים. זה היה כזכור לנו פרח-הבר האהוב ביותר על אולגה. כל עוד אדם מפנק את מְתוּ גם אם אין המת יודע זאת הוא לא לגמרי מת.

ידענו שבעוד שעה יגיעו גם הַיָּתֵר, בני משפחה שלמרות הפיחות השנתי במספר הבאים נותרו נאמנים, אבל בכלל לא הצטערנו על כך שאנו שנינו כאן לבד וזה עם זו. אינטימיות גם לה יש מין דירוג כזה, הירארכי. מאוד לא שיוויוני אך לא ניתן להכחשה. הלב, גם אם איש לא יודה בכך בטח, איננו איבר דמוקראטי ויש לו תמיד אפליות משלו שהוא לא מתבייש בהן כלל.

גשם דקיק שכאלו אֶמֶת מה שליחיא אמרה לפני רגע, ניתך כמין טאלק של צינה מתרוססת על ערוגת שתילי הדודאים ועל פְּנִי. ליהיא שלתה מְתִיקָה מימחטה וניגבה לי את שתי העיניים כמו שהייתי אני מנגב לה אותן כשהיתה עוד קטנה. "זה לא דמעות," אמרתי לה נבוך, "זה רק קצת

מייס" מבלי לתפוס שאין לי שום סיבה להצטדק. היא טפחה על כתפי כמו גדול וחזק על כתפו של קטן חסר-ישע, כמו התחלפנו לפתע בגיל, "זה בסדר, אמרה לי, "מותר." שתקתי. מילה אחרונה זו, "מותר", שרטה בי לפתע צלקת. כמו של איזכור הדורך על יבלת של מה שנקבר ונשפת. רפלקס חדש, פאבלובי, של מין עקץ שדימיתי שחוק-ההתיישנות של הכאב הגליד מזמן. מיום שגמרה את המאסטר שלה בחינוך ומיקרא התמרדה בי, בפרט בסולם ערכי הגברי-מצ'ואיסטי של cowboys don't cry. לפעמים, כשאיננה רואה, אני מתבונן באשה צעירה זו, זו שאיננה דומה לאמה, ותמיה: האם היא בתי? היא צנומה כמוני, שחומה כמוני, ואף על פי כן – איזה קונטרה. "אבא, אנחנו אהרי שנת אלפיים ולא בפלמ"ח. תתבגר."

- "בואי ניגש למישרד של פיניטו, אמרתי, "אולי הוא יודע." לא אמרתי "יודע ממי נר היאר-צייט הזה", היא הבינה מיד. מארקו פיניטו, קברן ושומר-בית-קברות עוד משם, מבנגאזי, נקרא כך משום שראה את חיי האדם ללא שום אשליות. היו שואלים אותו: "נו, מה נשמע?" והוא, בקור-רוח מאקאברי: "ככה, חיים. זאת אומרת מתים. זאת אומרת לא חסר פה עבודה ברוך השם." ותוך יניקה ממושכת מבדל-הסיגריה ("פאריד", ירדנית): "מה זה חיים? זה טיסה של טראנזיט מהחור אל הבור. פיניטו..."

היקשתי על דלת הבודקה שלו, המישרד יעני, בשקט. כשתפסתי שרחש הגשם בפח הגלי של הגג אוטם קול, סובבתי קלות את גולת-הידית ונכנסנו, אני וליהיא. לא, הוא איננו יודע, אמר. "חוך מְמַכֵּם, עד עכשיו, שום איש."

שאלתי מתי הוא מגיע לבית-הקברות, לפתיחת השער.

"שמונה, אמר, "כשעושים לי כאן ספונג'ה, בשמונה וחצי. גג."

- "מי עושה?"

- "עושה אשה אחת, חמאמה, מעפולה. פעם אחת בשבוע, ביום חמישי, הלישכה שלחה." ליהיא קינחה באותה מימחטה בה ניגבה את עיני רגע קדם את שתי כפותיה שרָסס הגשם ניצנץ עליהן כפנינים. רק אחר שווידאה כי יִפְשָׁה אותן טוב שלחה יד סקרנית וחוקרת אל מדף-הספרים, ברובם דפתרי-הפטירות, ושלפה תנך. "מותר?" שאלה את פיניטו וכלי לחכות שישב לה רמזה לי, אצבע דקה, כמחוג של מד-לחץ, על פני ישעיהו פרק ו' פסוק 3.

"קדוש קדוש קדוש", קראתי נבוך, בשתיקה נשנקת. מי זה לכל הרוחות: מעריץ אלמוני? מאהב? איש-דת? אולגה היתה חילונית אבסולוטית ואין לי חשש שבגדה בי. אף כי גם "אין לי חשש" הוא סופסוף אבסולוט יחסי מאוד.

- "בואי, אמרתי לליהיא, "נצא." והרגשתי כמו כסיל בריבוע. והפטרתי "תודה" לפיניטו מְצַנֵּת-הקרקע הכי מעמיק. הוא נתן לי את כתובת ה"דוס" מן החברה קדישא, גם הוא מעפולה. טילפנתי אליו אך גם הוא לא ידע מי שם נר על קברה של אשתי.

אך כמו שחזרתי לבדוק את מְצַבֵּת הקבר מקץ כשבוע היה מיכלו של הנר מוצף גשם ושום להבה לא דלקה. רק אותו קלף עוד הציץ מתחתיו ושילוש מילותיו לא נמחה בו, כרמז שגם מליבו של כותבן זְכָר אולגה איננו נמחק. בעל כורחי, על אף בעלותי על אותו זְכָר, התחלתי רוחש סולידאריות-מה עם אותו מתחרה לא נודע. שלא כמספרם של כל המשתתפים בצער, המתמעט מדי שנה, היתה דְבִקוּתו יציבה.

ליהיא נותרה בטבעון עם בעלה ועם שתי בנותיה. לא החלפתי איתה אף מילה, בעל-פה או בכתב, על אותו אלמוני. ביום-השנה שהיה רביעי במניין נעדרה מן הארץ. גְדִי מונה לנספח מסחרי. הם שהו בשליחות בניו-יורק.

אך חידת נר היאר-צייט ששב וחזר, כל שנה, כמו שעון, אל הקבר (דוֹדָאֵי הערוגה החצובה בְּבִשְׁר-השיש נתפרחו כל סוף דצמבר בסגול דייקני ועז) לא הירפתה, כהידוק אצבעות לא-נראות סְבִיב צוואר מזיע. זיעה דביקה, צוננת, של מחנק חלומות רעים. גם הקלף שפָּתְבוּ לא מְחִיק לא נעדר מן המיזנסצנה. כמו שותף ריטואלי בטקס עתיק, בפולחן של כשפים וסוד. אדם יש לו זכות לא לרצות בשותף לאבלו הפרטי, הירהרתי. בִּשְׂטָחִים המוחזקים שהוא אף פעם לא יחזיר.

האמבושים, נידמה לי שהזכרתי כבר, הכזיבו. כמה יכול סופסוף אדם בוגר להשתטות? לא רק שלא נתאפשר לי לשהות כל שנה יום שלם עד הערב, אלא יש גם גבולות לכוחו של אדם לקנן בין שיחים של הרדוף?

פעם אחת יחידה, שכמיה של ברזנט על ראשי, בגשם, ארבתי קודח מחום עוד בשש לפנות בוקר (אולי הוא יקדים). ברבע לשמונה, שעה שאני משתעל ומרטיט בצמרמורת כמו רגל קרושה או

כמו דגל שחור על סוכת-מצילים בסגריר, היגחתי ממחבוא שיחי-הנוי שלי החוצה בלחץ עז של הוד עריצותה, השלפוחית. יכולתי אמנם להטיל את מימי שם אך כבוד-המקום לא הירשה לי. מיהרתי איפוא לחורשה שממול וחזרתי לבית הקברות. אשת-הספונג'ה חלפה על פני, משיבה ל"בוקר טוב" שלי תשובה רפה, נכלמת. חיכיתי עד שתיכנס לבודקה של פניטו ותיכף התחפרתי לי בסבך ההרדופים. מאוחר יותר, בשמונה ושלושים, כבר מן האמפוש, ראיתי איך יורד פניטו מן האוטובוס. הוא לפת בידו מטריה ששיוותה לו מראה של מנחם-מנדל. נוסח בנגאזי אמנם אך מאוד יהודי, כמין עוף ממורטט.

קומץ קרובים הרהיב עוז והגיע למרות אותו גשם בעשר. הצדעתי להם בליבי וחשבתי על חוק הברירה הטבעית בין הזוכרים תמיד ובין המתרגלים לשכוח, ככה שיש גם דארוויניזם של הזיכרון. בתום אותו ויעוד קצר של עלייה לקבר מצאתי לי תירוץ שלא לשוב באוטובוס עם קומץ זוכרי אולגה ונכנסתי אל הבודקה שבה ישב פניטו ולגם קפה שחור.

"חבל שלא עליך על האוטובוס," אמר לי, "אתה כבר לא צעיר ועוד תחטוף הצטננות."
-"אני חוזר ברגל, זה מרחק קצר," הישבתי. "הדוקטור המליץ לי על שניים-שלושה קילומטר כל יום, זה בריא."

אף-על-פי-כן לא חזרתי הביתה אז אלא ישר אל האמפוש, שומר לי על שדה-ראיה אל הקבר שאיש לא ניגש אליו כלל. עד שהכריעו אותי השיעול והחום וחזרתי ברגל, מביין שיש גבול גם לכל שיגעונות עיקשות של אלמן מזדקן.

בבית, לועט כדורי אקמול וכולע ספלי גוגל-מוגל, גזרתי מין צו-הרחקה על עצמי מטירוף זה של בית הקברות. "עד השנה הבאה לא מציג שם כף-רגל," גמרתי לי אמר. בארבע, בטלפון, ד"ש מפניטו: "מר ש"ץ, שוב דולק שם הנר..."

*

בשבעה בנובמבר, מקץ כשנה, נפטרה אחותה של אולגה. היא היתה אלמנה חשוכת-ילדים והורשה לליהיא הכל. ליהיא שלחה מניו-יורק יפוי-כוח בדואר הדיפלומאטי. עליתי איפוא יום לפני יום-היאר-צייט, לחיפה, לאחוזה, אל עורך-הדין דן זקס.

הוא קרא באוזני את אותה צוואה והחתיים אותי מיד, כבא-כוחה של היורשת, על קומץ מיסמכים המעניק תוקף יורידי לאקט-ההורשה הזו על פי דרישות החוק. כשביקשתי ללכת הוא קם והפך את פניו אל הקיר שמנגד, קיר שתמונת צבעי-מיים של הולצמן, גדולה והדורה, היתה תלויה במרכזו. זה היה ציור-נוף חלומי עם שקיפות תכלכלה של מראה הכינרת: עץ אקליפטוס, גזעו באגם, משתאה אל צילו ההפוך.

לא הספקתי לקלוט את הכל אבל מה שנחרט בי בהרף-העין היתה נהרה זיונית שכזאת – הכינרת, העץ, צילו. למה נזכרתי פתאום בשורה שהיתה אהובה על אולגה: "פִּזְאָת אֲנִי... שְׁקֵטָה כְּמִי אֶגֶם" משירת רחל?

עורך-הדין זקס לא גילה, מסתבר, שום חולשה נקרו-לירית כמוני. מה שפן גילה, וגילה מיד, היה פראקטי הרבה יותר. בתנועה מיומנת הגביה את הולצמן מעל מחבואה של פספת. דלת-מתכת קטנה, עם מנעול-ביטחון ועם צפן סודי.

היסבתי פני בנימוס לאחור, לא לראות את אותה נוסחת-סתר. זה הזכיר לי את אולגה כשהתפשטה וביקשה "תסתובב אל הקיר." היא היתה נמרה כשכיבתה את האור, אך לפני זה – ממש ההיפך: צנועה וביישנית כזאת, כמו פרח אל-תיגע-בי שאי אפשר שלא להשתוקק לגעת בו. זקס, שידו האחת אחזה בתמונת הכינרת של הולצמן, שלף ביד שניה מן הפספת קופסת-פח.

"זה בשבילך," אמר, "מכתבים שהורשה לה הנפטרת. ערך סנטימנטאלי, אני משער, הנה כאן תחתום." חתמתי על טופס נוסף ולחצתי ידו ויצאתי החוצה. בחוץ, הקופסה תחת בית-שחי, נעצרת מול שלט. "אתגר."

זה היה מישרד-חקירות קטן של אנשי ביטחון יוצאי צה"ל. מי ששמר על קונסוליות בחו"ל או איבטח טיסות "אל על". מושבניק ביום-סידורים בעיר הוא כמו סוס שפקע לו המִתְגָּ: פִּיס, שלוש הצגות יומיות, פלירט חטוף, משחקי-מזל.

הפלירט שלי עם המזל נגלה כהימור פאטאלי. הדברים הטובים, היתה אולגה אומרת, הם לא מוסריים, לא חוקיים או משמינים. איזה תרח זקן, מרובע להחריד נעשיתי, הירהרתי לי פתע, אם אצלי זה אפילו אינו משתבץ באחד משלושתם. מחפיר...

אף-על-פי-כן, תוך שעות אחדות מן הרגע ההוא, הקריטי, הייתי צפוי לשיעור גיאומטריה לא קונבנציונאלי בתורת המרובעים: מרובעת היא גם צורתן של מלכודת-פתאים, או תיבת-פנדורה, או אותם מוקשי-נעל דרוכי מנגנון-השהייה המוסוים בחול. בחול, אני אומר, ומתכוון לאותו נהג בו טומנים בני-אדם, כמין בנות-יענה, את ראשם עד שניית-הפיצוץ.

מאוחר יותר, בספר צפרות, אצלי בבית, גיליתי שזה מיתוס ריק שאין לו כל ביסוס: שום יענה לא טומנת ראשה בשום חול, מה שאין כן אנחנו, בני-האדם העושים זאת בכוח אינסטינקט מובנה של הכחשה והונאה עצמית.

"כן, אדוני, מה אפשר לעשות בשבילך?" סח האיש שישב שם (קב"ש או מין קמ"ן שנתעופף מצבא-הקבע לשוק האזרחי), "אני פנוי להובלות."

היטלתי עצמי, כמין שק בולבוסים, על כיסא מישרדי שהוצע לי. מאותם כלי-משחית שאפשר לקוראם "פונקציונאליים" אך אי אפשר לשבת עליהם. אני מתכוון לאופנת רהיטי-יוקרה ועיצוב-צמרת, פורמייקה ועץ, פיברגלס ונירוסטה, בנוסח סקנדינאבי או בֶּסְטִייל של הנרי מור, שכל יושביהם חווים על פשרם סידרה של עינויים באמנות קונצפטואלית, שחוץ מהטֶפֶצֶת חותם צורב של פצעי-לחץ, כולם מאה עפוז חוטפים שם בִּנְנוּס של טחורים.

"כן", חזר השולוק הולמס של מרכז אחוזה, "מה אפשר לעשות בשבילך, אדוני?" והושיט חפיסה של "קֶנְט".

הימהמתי תודה-אני-לא-מעשן וכיחכחתי פָּלֹד ברוניטי. שלושה כיחכוחים לחימום הקנה. הוא ראה שאני נבוך.

"אל תתבייש", הזדרז לעודד, "שום ג'וב כאן לא גדול מדי ולא קטן עלינו. לא תאמין איזה מין בקשות לבילוש מתקבלות כאן יום-יום."

"מה למשל?" ניסיתי נואש להרוויח קצת זמן, או אומץ. נראָה שחיכה כל העת רק לכך, כי פתאום נטען מילים כמו סוללה שתוגברה: מעשה במודיע של מס-הכנסה שנוקק לשירותי מישרד-בילוש זה יום ולילה, פעם טמינת מצלמות נסתרות במשרד רואי-חשבון על דו"חות-מס מזוייפים ופעם פריצה ללישכת המנכ"ל להצפין בו מיתקני-האזנה לכל קומבינה. "אין ריווחי", הוא אומר, "מעסקי-מלשינות. כל סוחר הוא בפוטנציה מעלים-מס סידרתי. העובדה שאף אחד אינו גומר כאן את החודש ללא שתיים-שלוש הכנסות חסויות מן הצד Is the name of the game. אבל איך מתחפם ריבוננו של עולם להכפיל את הכנסות חושפי אותן הקונספיראציות (בשירות פושטי עור האזרח הקטן הקרויים נציבות המס)? מזמין מעקב בעיקבות העוקב ומצוד אחר כלב-הציד. למה מה מתברר? שְׁעַל שְׁכָר-מלשינות שלו לא שילם פְּרָאִיר זה מס... או פרויקטים של ריגול תעשייתי בענף ההיי-טק. או סוכנים מושתלים במטות-הבחירות של חומדי עמדות ה"זיץ" בקואליץ ובאופוזיץ. או סגן-שר זה, שוס בש"ס (בוא לא נזכיר שמות, בסדר?) שהזמין follow up כי ברחח לו הֶרְעָפֶעֶץ, עמא לא לבד, לים האַגָּאי, לאיזה אי."

"וים-התלמוד כבר לא מספיק?" טיווחתי קצת אש מסייעת.

"חֶפֶה, זה לא הסוף", ירה בי את שורת-המחץ, "לְרַעְפֶּעֶץ יש, מסתבר, מאהֶבֶת ושמו של האי הוא לְסָבוֹס."

צחקתי. הצחוק כנראה עזר, כמו מיסמס בגרוני איזו פקעת. התחלתי להסביר לו בשביל מה בכלל נכנסתי למישרד שלו, "אתגר". "גם לי", אמרתי, "יש אתגר."

הוא שאל מה האתגר ואני סיפרתי על נר הֶזָא-צִיִּט. "כמה צריך לעלות מעקב", התעניינתי, "של יום בשנה?"

הוא שלף מכיסו מחשב-כיס אלגנטי, פורט על הקלידים אָטִיוֹד לכאלפיים ש"ח. סיכמנו הכל: את היום (כבר מחר), את תנאי התשלום, את הדו"ח. "עוד הערב", אמר לי, "יקפוץ לביתך הפלש הממונה על הפרויקט, בוגר-סיירת. הוא שירת כאיש 'מוסד' בֶּסְטָאף שלנו בפאריס וסייע לזיהוי המחבל מאהאדי נאמוש, מי שרצח רק במאי האחרון במוזיאון היהודי בפריסל ארבעה קורבנות חפים."

"אני מבין שהבחור הוא מקצוען, סיננתי חָרֶש."

- "מקצוען זה לא מילה," אמר ג'יימס בונד החיפאי. "עין של נץ, ביצועים של קולומבו, שליפות חדות של ראמבו, הוא שווה כל ש"ח מושקע."

חזרתי, עם טיפת תוחלת, ל"חניון אחוזה", מתניע את ה-Audi 100 ושורק לי שיר. גשם תפס אותי, עז ומפתיע, מכביש-הסרגל עד הבית וצליל איוושת המגבים נילוה אל קילווחיו. הדלקתי את הראדיו כמו במין blind date אקוסטי עם ניקוסיה, עם פירות, דמשק או בגדאד. פשידור האינגליזי של ראדיו עמאן נתבשר הורוסקופ די מבטיח: "השבוע תלמד כי מעבר למה שניגלה מסתתר איזה סוד." זה התאים לי מאוד לאחר המלצות מר ג'יימס בונד על קולומבו וראמבו. "הוא שווה כל ש"ח מושקע," אמר יועץ ההשקעות.

בבית, על קפה הפוך ואחרי מקלחת, אני מתפנה לעיון באוצר הטמון בקופסת-הפח. כל הדרך הייתי עסוק בגיוס תירוצים לדחיית אותו רגע, כמו בזמן שהיו מגיעים מכתביה של אולגה אלי, לגדוד. אז – זה היה כאותו זאטוט שזכה בטבלת שוקולדה: מְשָׁה את פתיחת הטבלה ומשיג ציפיה מכפילת מתיקות. אך כעת זה הזכיר את כאב הפציעה, אותו לילה, בין נגבה לאיבדיס. ליתר דיוק: במיטה ב"הדסה", ביום שהגבס הוסר.

יש איזה פחד מהול-סקרנות בפגישה עם פצעים שהגלידו. בפרט לאחר שהיו מוסתרים מעיניך תקופה ארוכה. צליל מספרי האחות גזורה, תוך תלישת השיער, את הגבס, דמה לציקצוק מספרי-הפלדה בגדר של עיראק סואידיאן.

נישאנו חאפ-לאפ וחיינו עד יום שיחרורי מן הגדוד עם הוריה. אנשים נפלאים שקראו לכתם על שם אשת גואל אדמתם. אולגה חנקין היתה חברתה של אמה וקיברה, לצלעות הגלבוע, היה ממקד בו שנה בשנה צליינות משפחתית אדוקה.

היו לי קשיי הסתגלות אל השם הרוסי הזה, לא הסתדר לי. היא היתה צברית מצמות עד כף-רגל, כולל התחנות המתוקות שביניהן. "עופרה", "דליה" או "רותי" הלמו לה יותר, לא מין שם מ"יבגני אונייגין". "העיקר שאני מתאימה לנשק הגדודי שלמה ש"ץ", התבדחה. "הוא כזה מין נשק מדופלם שמרביץ נשיקות בכל טוּח וקליבר, גם בבודדת וגם בצרורות ואף פ'ם לא פיספס את הבול."

אך היו גם זמנים שהיא לא התבדחה, רק רתחה מעלבון ומזעם. לא עלי, על הגוף הסרבן הזה, זה שאהבתי כל-כך, גופה. היא רצתה להרות באותה נחישות בה הבקיעה באלחוט את הפרעות גלי האתר: כל חזית הדרום תעמוד על הראש אבל היא תעביר מיברק.

הגוף, כמובן, התגלה כמורכב קצת יותר מאותו ווקי-טוקי. צֶפְנִי של המורס, שאותם פיענחה, נהירים מֶצְפְנִי הַבְּיוֹץ. פרופסור אשרמן הטוב מתל-אביב היה מטיף לה: "תני לזה זמן, זה יבוא, רק בלי לחץ... אולי את זקוקה לשינוי?"

- "מה לשנות: את הגוף? את הבעל? זרקה לו, דמעות בעיניה. האיש הנפלא הזה לא התייאש: "זה יקרה, מייד'לה. עוד תראי." אבל היא ראתה ודבר לא קרה. חוץ ממה שאים: הקרע. לילה-בלילה היה איזה קיר מתגבֶה בינינו, הר. היא תבעה שארוץ גם אני לבדיקות נוספות, נעתרתי ורצתי. כל הבדיקות הסתכמו באותה דיאגנוזה: בריא כמו סוס. לפעמים, לפנות בוקר, היתה מעירה אותי כמו חתולה ששורטת: "עכשיו, עֲשֵׂה לי ילד, מיסטר ש"ץ, ברגע זה."

ניסיתי הכל. מחבק בידי העזות, שקצרו מהושיע, את הגוף הברושי הזה, זה שככל הברושים נתגלה כעץ-סרק. מה לא הייתי נותן להמיר את סבלה בסבלי, לתקן לה. אך כמו שאמרתי: אפילו בשניים אנחנו תמיד לבד.

ערב אחד נסתלקה לה אל רב-המושב וחזרה מפורקת. "ביררתי איתו את הצד של ההלכה," ביארה, "הכל."

לא רציתי לדוש בזה, אין מפיגים יסורים בקירצוף עור הפצע. אך היא, בדבקות מזוכיסטית גירדה אותו, בלי רחמים, עד זוב דם.

- "למה לך לבזבז עלי עשר שנים בלי תיקווה ובלי ילד? יש לך כל הרשות לגרש אותי כבר מעכשיו, תופס?"

- "רשות זה לא חובה," אמרתי, יד על כתפה, בשקט.

- "אתה לא רוצה ילד, הַמְשָׁךְ, משפחה?" ניצרה את ידי בחימה.

- "אולגה," אמרתי, "את כל המשפחה שנחוצה לי."

- "עכשיו אתה אומר כך. עוד שנתיים תשנא אותי."

חפנתי בזעם את סנטרה ואמרתי אל תוך עיניה: "מי שנלחם בגבעתי כבר לא מוותר על מישלט שנכבש."

"על גבעה 69 ויתרתם, תקעה לי נוק-אאוט טכני."

"לא לזמן רב. היא כיום בידינו, כיתרתי אותה בידי."

אותו לילה תירגלתי תנועה למגע עם דיוויזיות היאוש שלה, המר, הפטליסטי. דבקתי בה כמו במקלע ה"פיאט" שלי בקרב איבדיס, מאז. היא שכבה מרטיטה כמו מקור ובוכה כמו מאושר אך לא התפתיתי. משהו בי, חשדני ודרוך, לא קנה פתרונות קלים.

נראה שצדקתי: בבוקר היתה השמיכה לצדי מופשלת. הראש היחיד על הכר היה זה ששייך לי, הלום כאב-ראש. אולגה פשוט לא היתה, על שולחן-הפורמייקה מצאתי פתק. הבנתי ממנו פחות מאשר בלעדיו. גם הוריה כך.

כשפנינו בערב למישטרה הגיע מיברק מעדן: היא הגיעה בטרמפים ללוד ועלתה על מטוס שהדרים לים-סוף. יחיא ערוסי, פעיל הסוכנות, פירסם לפני שבוע מודעה בעיתון-בוקר. "דרושים מתנדבים בעלי ניסיון בתחומי עבודה סוציאלית". אולגה עברה ראיון בעפולה מבלי לומר לי כלום והתנדבה על המקום.

ניסיתי, נואש, לנחם את אמה. היא ישבה במיטבת, מתייפחת. פיך שוורידה בולטים כצנרת בבית מתפורר נטלה אט-אט, מתוך ידי, עיתון מלפני כשבוע שרק במיקרה לא זרקתי עדיין. היה בו חור רבוע שנגזר במספריים, בגודל מידותיה של אותה המודעה.

"היא תחזור", אמר אביה, קוביית-סוכר בפיו, כפי שהיו ותיקים יוצאי רוסיה לוגמים את הצ'אי הרוחח. אד ההפיל מן התה בכוסו ומן הפירוואט של ממטרה בחוץ, בדשא. "אולגה היא בומרנג, פאניה יודעת, הוסיף והאציל לה, לזקנה, טפיחה על גב. "מה שעולה למעלה, אם זה נפט פורץ בקלץ, או מיים משיבך פגוע, או מטוס, או ריבית בפאנק – מוכרח לחזור למטה למה אין ברירה אחרת. זה חוק הגרוויטאציה". בוא, שלומ'קה, בוא ונלך לחלוב."

תוך מיספר חודשים בא מכתב מהמם: "יש תיקווה, גם אני אהיה אמא...". האומנם אותו לילה, לפני שברחה, נתרחס בה הלא-יאומן?

הברקתי לעדן: "תשובי מיד. אשה במצבך צריכה שמירת-הריון מוקפדת."

היא ענתה כמו אלחוט: "טוב לי כאן. מאושרת. מאז הקרבות כבר מזמן לא הייתי כמו ככה, חמש-חמש..."

רצתי עם המכתב אל פרופסור אשרמן: "תגיד לה!". כמו ילד קטן המזעיק את אביו לגונן עליו מפני ילדה גדולה ותוקפנית. הוא אמר: "יש שם ג'וינט, יש הצלב האדום, כשיתחילו הצירים היא תיכנע, תחזור לתלם. תן לה לירות די.די.טי על ראשי ילדים נגועי גזזת. היא עושה שם היסטוריה, צריכים אותה שם. זאת שמירת-ההריון הכי טובה, תישן בשקט."

הרגשתי פתאום מיותר ואמרתי לאבא שלה: "נשבר לי." סיומ'קה גורביץ', למרות העונה הבוערת, הבין וייתר. הוא הוריד אותי בטנדר הישן עד הסיבוב, תחב לי פוכטת סנדוויצ'ים ל"קיד-פג": "שוין, תצליח."

חזרתי לגדוד וחתמתי שנה והמשכתי לכתוב לאולגה: "תשמרי על עצמך. את אוכלת מספיק? יש לך מת על המצפון, מרשעת. מת מגעגועים."

עוברים תשעה וחצי חודש ואני בלוד. הג'יפ הגדודי מחכה בחניון ועינינו תלויות ב"דקוטה". סיומ'קה מוחה בכף-יד מיובלת דמעות רוסיות מעיניו. "א-נו תרא, יבויטפיומאט, ממש כמו ימות המשיח!"

אני מסתכל: תימנים בתיפזורת. רזים, שחומים, אפזוטיים. נושקים את אספלט-המסלול.

"איפה הבת הסוררת שלי?" הוא רוטן לידי, מתוח. גם אני כבר בלחץ: יורדים שם, אקסודוס שלם, ורק היא לא נראית.

ואז, ממש מאחורי אותו מטוס "דקוטה", נוחת לו מטוס British Air Line גדול והפכש מורד למסלול. יורדות בו בקצב טקסי ומתון, מדרגה-מדרגה על פי סדר, עשרות תיירים ושבי חוצלארץ ואולגה סופסוף ביניהם. היא מזהה אותנו מרחוק כהרף-עין ומרביצה חיוך של אלף שטרלינג לפחות. השמש של עדן תרמה ליופיה מתיקות של מימרח שוקולדה. חובקת ביד חבילה עטופה, מנפנפת, כולה בריאות.

סיומ'קה מרעים: "מה הבאת לי, פסקוד'טס'לה?"

"את הנכדה שלך, סבא."

"לא לי היא כי אם לאביה," אומר המוזיק בעברית של שבת.
בו-ברגע ניפן לפובה הזאת שמה. ליהיא. הבת שלי ליהיא. אולגה נצמדת אלי כמו מולחמת.
"עכשיו," היא מלחיתה, "סופסוף אנחנו משפחה."

*

מכתביה של אולגה לרות אחותה ערוכים בְּרָבֶרס כְּרוֹנולוֹגִי. כמו תל כנעני של שיכבה על שיכבה, מאוחר על גבי מוקדם. אני, הנובר בו בְּסֵלִיק האינטימי של שתי המתות האלה, מין תל-אָל-עֶמְרָנָה ששוב לא תאמרנה, מרגיש כמין Peeping Tom. רק שהפעם זה לא החייט ההוא מן הפולקלור האינגליזי, זה שחטף מיקרה-עין כשלידי גוֹדִיבָה עשתה שם סטריפטזי. הפעם אני המציץ ואני המוֹצֵץ ואני היא העין, זאת השבויה בין סודו של הנר על הקבר לקבר הסוד? ואז, אז בדיוק, אור ליום חמישי, באחת בלילה, חותך לי הטלפון חד ומתריע את כל דומיית הקריאה. מי זה הפסיכי הזה המַעֵז לטלפן לי כל-כך מאוחר כאן? איפה היקנו לו לפרא הזה מושגים בתרבות ונימוס? אני מתנתק מאותה קופסת-פח, מְסַתְרִי תיבתה של פנדורה. מַעְבֵּר לְקוֹ איזה קול לא מופר לי. האם זו טעות במיספר?

"כן," הוא אומר, "כן ולא, אדוני. זאת אומרת הטעות שלי אבל המיספר בסדר." מסתבר, שמו תעוז. תחקירן רון תעוז. מ'אתגר', המישרד באחוזה. הוא מתנצל כמובן על הטיימינג: היה צריך להיות אצלי בשמונה. הסתבך.

"איך הסתבכת, פכביש או פזמן? מה ששייך לפביש אין שום בעיה, זה מושב ידוע."
-לא, הוא אומר. הוא מכיר את העמק. "אני עפולאי," הוא מנפח שריר, "גזעי." אלא מה? התעכב בשכונת דניה ב'. איזה בעל קנאי אחד הזמין חקירת-עומק. לוא ראית לאיזה פרצוף מפזר-הפגנות הוא נשוי, האהבל. טעות-דפוס של הטבע. חבל על הזמן. על הזמן שלי והכסף שלו, שְמוֹזה יש לו פול. מְלִיאָן. אם היתה כאן הגרלה של לוטו-טוטו על כיעור לא היית מסמֵן עליה אִיקְסִים אלא אִיקְסִים. רק מה? המטומטם הזה, הבעל, מת עליה ולא רואה מְמַטֵר איזו צ'ילֵפה יש לו שם. כשחילקו את היופי עמדה בסוף התור וכשחילקו שם שכל הוא אפילו לא עמד שם...

בקושי הצלחתי לכבוש את צחוקי. זה הפשיר, איכשהו, את הקרח. "אוקיי, אז מתי אתה בא, מר תעוז?"

- "לא, הלילה כבר לא. רק מחר."

- "אם כך אז מתי בדיוק?" כך אני, בחשש שיתקע לי עוד ברז.

- "בשש-אפס-אפס. ויש לי מפתח לשער של בית-הקברות."

- "אם כן אז לילה טוב," אני מחזיר את השפופרת בשקט אל פנה אבל שואל עצמי מיד: מִיֵּן לוֹ לְמַכְרִיזֵן הזה אותו מפתח שבטח רק פיניטו יש לו בעלות עליו? אבל מיד אני נזכר בכל שעוד נותר לי לדאוג ולהכין להשכמה של יום מחר: כריכים טריים בתיק, קפה חדש וחם בַּתְרָמוֹס וְכִיֵּנוֹנוֹ-פְזָמֵן של השעון המעורר. כל הפרוטרוט הלוגיסטי הזה כמו דוחק בי תמיהה זו בכוח עד ירכתיו הדחויים של אותו מנגנון הקרוי זיכרון. ואז אני נרדם בלי שהספקתי כלל לרדת לעומק התמיהות האחרות הממתנינות בתוך קופסת-הפח כמין פצצות של זמן דיסקרטי שכשאקרא אותן יתפוצצו לי בַּפְּנִים.

בשש בדיוק הוא מקיש על דלתי כמו שעון מעורר על שתיים. זהו אם כך בצבעים טבעיים וחדים תחקירן רון תעוז: מישקפת, מצלמה, "דובון" צבאי עם תג "גולני". פרצוף מזרחי, בסביבות השלושים. כבר תודרך, הוא אומר, על הכל.

אני מציע לו קפה. "תודה," הוא אומר, "כבר שתיתי." ומראה לי בחוץ שְהַחְנָה את הג'יפ שלו בין העצים, מְמוֹל. "אנחנו נלך ברגל," הוא מסביר בסגנון של שושו, "כי רָכֵב יעיד כבר מיד שְׁיֵש נפש חיה בתוך בית-הקברות."

- "נפש חיה כל-כך מוקדם בבוקר בטח אין שם," אני פולט בשקט, "סך הכל דיור מוגן."

- "איזה דיור מוגן?" הוא מפספס את הפואנטה.

- "אותו דיור מוגן, תת-קרקעי, של נפטרים."

הוא צוחק ואצלי מתהפכים כל הקישקעס מרוב געגוע לאולגה. האור מסביב מתבהר אך אצלי, כצפוי, יש רק חושך גמור.

אנחנו מגיעים לשער. הוא שולף מפתח. אני מתאפק לא לשאול אותו איך זה הגיע אליו, לא נעים. על הקבר אין כלום, רק אותם דודאים ששתלנו, אני וליהיא. הוא תופס לו מחבוא עם תצפית בין שיחי ההדרוף ואני אחריו.

פתאום תוקף אותי שיעול. הוא מראה סימני אי-נחת. "תשמע, הוא לוחש לי למרות שאין איש בסביבה, "זה ידפוק את הכל."

"אתה מתכוון לשעלת שלי?"

"כן, "אומר הוא, "זה תיכף יבריא את מי שאנחנו באמבוש הזה מקווים שנתפוס פה על חם."

"אז מה אתה מציע?"

"שתחזור, מר ש"ץ, הביתה. אם זיהיתי לבד את ההוא, החבלן מבריסל, אסתדר גם עכשיו."

"כן הַמְ-פֶקֶד, "אני אומר לו הַרְשׁ, "ותסלח לי."

"אין מה לסלוח, ברגע שבו אזהה מי מדליק את הנר – תיכף אשוב למושב שלך, ש"ץ, ומיד אמלא לך דו"ח."

שבתי איפוא כתינוק שסרח וניסיתי לישון, אך לשווא.

בשמונה ועשרים הוא כבר מקיש אצלי בדלת.

"מה קרה? אני שואל אותו.

"תסלח לי. אני מתפטר."

עכשיו, שבחילוף-יוצרות מפתיע ואירוני, זה הוא שמבקש פתאום סליחה, ולא אני – אני מתבונן בו ולא מאמין לעיני, איזו מטמורפוזה: האיש השתנה כבאלון זה שכל האוויר התרוקן מתוכו.

הוא חיזור ונראָה שכל אָגו-השושו שב"פ אצלו חיים כאן לכל חי, הוא כמו בהלם. "תראָה", הוא פולט, "זה התקל הכי משונה שקרה לי אי-פעם. לרגע לא תיארתי לי שזה מי שאפגוש."

"מי פגשת שם קיבינימאט?" אני מאבד אורך-רוח, "מי מדליק על הקבר של אולגה שלי כל שנה נר של אר-צייט? דָּבָר !!!"

"לא תאמין, אדון ש"ץ, הוא אומר, "גם אני ככה... לא האמנתי..."

"מי? את מי ראת? אני שם עליו שתי ידיים, "את כלבם של בני פֶּאסְקֶרְוִיל? דֶּרְאָקוּלָה ז"ל?"

המיפלצת מ-Loch Ness או מיסטר ג'ק המרטש?"

"את אמא שלי, הוא לוחש, מתנשף, "לא תופס בכלל מה היא עושה שם."

"איך קוראים לה?"

"חמאמה."

"עושה שמה ספונג'ה כל יום חמישי לקברך?"

"עושה בהרבה מקומות, אדון ש"ץ. לא שואל מתי ואיפה. אני גר בקריית אתא." ומיד: "לא שֶׁמְבִיֵן למה בכתה שם, על הקבר. אבל קח את הכסף שלך, אדון ש"ץ. רון תעזיזי לא בולש אחרי אמו..."

בערב, עמוק בשיכבה התחתית של אותה קופסת-פח אניגמאטית, אני מגלה על נייר-מכתבים של ה"ג'וינט" מין רמז ראשון. "הלילה, "כותבת שם אולגה לרות, "העזנו לחדור אל הקאספה. שחד פותח בעדן הפל: מחסומים, שערים, פיות. מסוכן כפול אחד, של הסוכנות ושל הבריטים, הצלחנו לסחוט אינפורמאציה Top Secret וכבר, בו-בלילה, לפעול. הַחֲנִינוּ את הַבְּדֹפֹרֶדֶי הישן, המנדאטורי, שניים-שלושה רחובות מאותה הסימטה, כטישטוש עקבות. יחיא ערוסי וראלף מה'ג'וינט', שניהם עטופים בפאפיה, נשאו עד הבית ההוא ששימש לנו יעד, סולם ושמיכות. אני, מוסתרת בַּצֵּל עץ, נשארתי בתצפית שם, לשרוק שריקה מוסכמת אם תופיע מישטרה. הם השעינו סולם זה עד קצה החומה שחיפתה על חזית אותו בית. את השמיכות שקופלו להרבה קיפולים הם פרשו, כריפוד, בְּמָרוֹם החומה שֶׁמְמַנָּה בלטו כמו חודים של שיני חיות-טרף, שֶׁבְּרִי-בקבוקים חדים נגד כל מי שישים שם ידיו תוך טיפוס. שתי ילדות ועוד ילד אחד שִׁדְעוּ, בזכותו של איש-קשר, שאנו באים לחלצם מְבוֹרְדָל זה חיכו בחצר הפנימית, ויחיא וראלף שילשלו אליהם, מתרמיל שהוצמד אל גב יחיא, סולם-חבלים מיוחד שקנו מְסַפְּץ-סֶנְפֶּלִינג אחד בקהיר. כעת ירד ראלף בסולם-חבלים זה אל תוך החצר בה המתינו אותם נמלטים וגרר כל אחד מהם עד לפיסגת החומה. אחת מאותן ילדות התקשתה לטפס איתו עד שהגיעו שניהם באימוץ כל כוחם עד לקטע שבו נפרשו השמיכות. מה מתברר: היא בסוף התשיעי ועוד

אין לה ארבע-עשרה, רותי. בית-הבושת הזה שממנו היצלנו אותה מעסיק גם קטינים. כתבתי 'קטינים' כי גם הוא, אותו ילד, נימנה בפירוש עם כל אלה. מה שקוראים לו הבריטים white slavery לא רק עובר על הגבול של גיל ושל מין אלא גם על גבול הדמיון. כשטסנו ב'פדפורד' הזה עד לחאשד בספיד-נהיגה קרימינאלי שאילו נתפסנו היה שווה קנס של הרבה לירות שטרלינג טובות, תקפו הצירים את אותה מיסכנה ואנחנו, באַטְרָף של פחד, מיהרנו איתה אל הַדֶּר-המיון של 'גאולה' לפני שתמות. ד"ר לוי, רופא מתנדב משיקאגו, אמר לי: 'דרוש לנו נס כאן'. מי שלא מאמין בניסים, כך שמעתי מאבא, הוא לא ריאליסט. אז קרה שם הגס ושתייהן בחיים, הילדה ובתה התינוקת. רק מה, היא לא רוצה בה, היא, שבעצמה ילדה. ניסינו לשדל אותה אך היא סירבה בתוקף. 'זה מגוי וזה מאַנס', מילמלה בכי מר. טילפנתי מיד לעובד סוציאלי ואיש המישלחת שלנו. הוא בא בלוויית נוטריון תל-אביבי שיש לו את כל הטפסים. מיד החתים אותה הנוטריון בטביעת-בוהן (היא לא יודעת קרוא וכתוב) על טופס של ויתור. תוך יומיים-שלושה, מלונה באחות, העלינו אותה ל'דקוטה' עם הילד ועם הילדה מאותו 'בית השמש העולה' של עֶדֶן, לא של ניו אורלינס. חיבקתי אותה ופשוט לא יכולתי למנוע עצמי מלתמוה בזעם עצום ומרירות לא פחותה מזה איך מתנהל העולם ואיך אלוהים מחלק לא בצדק את עצם הזכות להיות אמא למי שמואס בה ומי שפשוט מת לזכות בה ימות בלי לזפות. היא הציפה אותי בדמעות של תודה ואשמה וביקשה, שנוקת בכי, לומר לה את שמי והיכן אני גרה בארץ-הקודש הזאת. אמרתי לה את מה שהיא ביקשה וגם רשמתי על דף שאם תלמד לקרוא תקרא בו יום אחד. יצאתי מתוך המטוס וראיתי אותה בחלון ה"דקוטה" כשהיא מנפנת לי יד שכל רגע קינחה מעיניה דמעות. החזרתי לה ניפנוף בה-בדקה שד"ר לוי שאל אותי: 'אז מה עושים עם ה-unwanted child?'. לגודל מזלי הנוטריון עמד איתנו לצד מסלול-ההמראה, מה שנתן לי צ'אנס. שאלתי אם מותר למאמץ יחיד, ליגאלית, לזכות באימוץ ה-unwanted-ה שהיא בשבילי דווקא wanted מאוד. הוא שאל אם אני נשואה ואמרתי שכן ופרצתי בכי. הם שלושתם נדהמו ואותו נוטריון סח: 'ומה היא עמדת בעלך?'. אמרתי: 'אם יחשוב שהיא בתי יהיה בסדר. אני כבר יותר מתשעה חודשים כאן והוא יקבל את זה טוב'. -'היו לך קשיים להרות?' התעניין ד"ר לוי מלא באמפאתיה. אמרתי: 'ניסיתי הכל כבר שנים ואין שום תוצאות, זה lost case'. -'לוא היית רווקה זה היה אפשרי אבל בלי אישורו של הבעל החוק לא מרשה זאת', אמר לי אותו נוטריון בחמלה עצורה. -'אם כך היא ודאי תזרק ממוסד למוסד', שוב פרצתי בכי, 'בזמן שאצלי היא תזופה גם לבית וגם להמון אהבה'. -'תגידי לי', אמר לי העובד הסוציאלי, 'אם בעלך, כפי שאמרת כרגע בעצמך, עתיד לקבל את זה טוב למה לא ששניכם תאמצו אותה יחד?' -'כי אם, גימגמתי, 'ינדע לו שהיא לא שלו הוא לא יסלח לי לעולם'. ושוב התפרצתי בכי. -'אולגה', אמר הנוטריון, 'יש כאן סתירה בולטת בין מה שבעצם אמרת לנו קודם, שהוא יקבל את זה טוב, ובין המילים שעכשיו את אומרת שהוא לעולם לא יסלח לך. איך, כאשה אינטליגנטית, את מסבירה את זה?' -'ואיך, כאיש אינטליגנטי', לא עצרתי כוח, 'אתה מסביר את הסתירה בין מה שאיש אומר שעה שהוא מרגיע את אשתו המיואשת ומה שהוא ינטור לה בליבו שנים רבות?' זה היה שקר גס, לפחות כלפי שלומיק, וחשתי מיד שליכלכתי. זה לא הגיע לו לגבב הנפלא הזה. אני כפרתו והאשמה כולה שלי היא. 'את כל המשפחה שנחוצה לי', הוא אמר. לפי ההלכה הרי יכול היה בלי קושי להיפטר ממני כעבור עשור שנים. אני מציד, גם הרבה לפני עשר שנים לא הייתי נותנת לשנינו לסבול והייתי מיד משחררת אותו, שיילך. אך עצם ויתור הילדה על בתה והדחף לזכות בתינוקת, כל זה מילא אותי פחד נורא שמא איכשהו הוא יתחרט.

מובן שלא יכולתי לקבל גם שמץ סעד מאלה שהיו עדים לתיסכולי המר, כי גם הנוטריון גם העובד הסוציאלי ידי שניהם פבולות היו באזיקי החוק. אך יצר אותה החיה הפראית הקרויה אימהות לא מושגת רדף אותי בלי רחמים ובלי הרף ולא כמו אותה הילדה, הוא לא רק שלא נעתר לי לחתום על ויתור, אלא צעד בצעד דחף אותי עד מימושה הסופי של תוכנית מסופנת מאוד.

ביום בו שולמה לכל איש מעובדי המישלחת משפורת החודש קניתי כרטיס לטיסת British Air Line שדרך ניקוסיה נועדה לנחות בלוד. בחרתי מראש בטיסה בקו בריטי ולא ב"דקוטה" שלנו, שמה שפחות פרצופים מופרים יזהו אותי עם הקטנה. מיד לאחר-מכן, בלי לבזבז בדרכי גם דקה מיותרת, עצרתי מונית והנחיתי נהג מקומי אל היעד הבא. היות שהכירו אותי באגף תינוקות

ופגים ב"גאולה" חתמתי על טופס שיחרור התינוקת ושבתי מהר למונית. רק כשהייתי כבר תחת גגו של אותו טרמינל Aden Airport שילשלתי ביד הפנויה מחיבוק התינוקת שלושה מכתבים לתוך תיבת-דואר שעד שתורק ויוכלו נמעני, מופי הלם, לקרוא בהם למה ברחתי מעֵדן, אני אֶמְצָא כבר בלוד. כתבתי ברורות לשלושתם, ד"ר לוי, וכן הנוטריון והעובד הסוציאלי, שגם אם עברתי ברורות על החוק לא נותרה לי בעצם ברירה, ואם עוד נותר בהם שביב אהדה לחודשי התנדבותי להצלת קטיני עמנו מִשְׁבֵּי מכופל זה של איסלאם ופדופיליה, אודה להם מאוד אם לא יסגירו את סודי. 'אצלי', כתבתי, 'היא תגדל בריאה ומאושרת יותר מִשְׁבֵּכֵל מקום אחר על פני תבל'. ותיכף עליתי זריזה למטוס ועכשיו, שגם הורינו וגם שלומיק לא בבית, אני מספרת לך, רותי, את מה שנועד כאן לשתינו בלבד. - - -"

מֵעֵבֶר לזה נתפרעו השורות כמו תלמים בחלקה מסולעת. הבנתי כי כאן היא היתה כה נסערת שעצם כתב-ידה הלא סדיר המחיש הכל. "שלומיק אסור לו לדעת שום כלום. תזכרי. לא כל עוד אני חיה. הוא הנפש הכי אצילית בעולם ואני רק עפר לרגליו..." הרמתי פני אל שולחן-הכתיבה, אל תצלום שקיבלתי מליהיא: היא וגדי ושתי הקטנות על ריקעו של אגם צח ב-Upstate New York. היא צנומה כמוני, שחומה כמוני, נושאת בה כמוני את אולגה. כשאני מהרהר בה אינני בטוח: כלום אין היא, בעצם, בתי?